

Lenocinii. ff. de Adulteriis, ibi: Pœna adulterii infligitur, text. in §. Si publico, ejusdem legis. text. in l. Mariti. §. Plectitur, eod. tit. text. in l. Castitati. Cod. de Adulteriis, text. in l. de Crimine, vers. fin. eod. tit. text. in l. Mercalem. Cod. de Condition. ob turpem causam, text. in leg. Isti quidem. ff. Quod metus caus. text. melior ceteris in leg. Auxilium. §. in Delictis, vers. Dixi. ff. de minori. Hodiè tamen videtur quod ista pœna non possit habere locum: nam cum de jure Regio pœna adulterii sit quod uterque tam adulter, quam adultera ponatur in potestate mariti, ut de eis & ejus bonis faciat quidquid velit, ista pœna non potest in nostro casu verificari, cum non reperiatur offensus in cuius facultate penatur, & idè fortè in nostro Regno solet praticari quod tam marito, quam uxori imponatur pœna flagellorum. Sed certè illa pœna est irridenda pro tali nefando crimine: unde teneo quòd isto casu debeat imponi pœna mortis.

Primò, quia ista erat pœna adulterii de jure communi, ut in leg. *Quamvis, la 2. in fin. Cod. de Adulteriis, & latè dixi suprà.* Secundò quia pro hoc est casus expressus in leg. 2. in fin. tit. 22. partit. 7. quæ apertè dicit quod isto casu imponatur marito pœna mortis, & per eam ita tenet Palacius Rubeus, ubi exclamat de isto delicto, & de iudicibus qui illam legem non servant in practica, in sua *Repetitione, fol. 95. column. 3. vers. Sed si tanta est notorietas. §. 21.* Si verò alius commissit istud crimen, sive masculus, sive fœmina, contra aliquam mulierem conjugatam, virginem, viduam, religiosam, vel honestam, similiter punitur pœna mortis; ita probat text. in leg. *Qui domum. ff. de Adulteriis: text. in leg. Mariti. §. Plectitur, eodem tit. cujus verba sunt: Plectitur, & qui pretium pro comperto stupro acceperit: nec interest utrum maritus sit qui acceperit, an alius qui libet, quicumque enim ob conscientiam stupri acceperit aliquid, pœna erit plectendus. textus expressior & melior ceteris in Authentic. de Lenonibus. §. Praeconizamus, ibi: Omnia novissima sustinere supplicia, collat. 3. & ibi notant communiter DD. & idem disponit prædicta lex partit. in fin.*

74 Quod tamen limita & intellige quando adulterium vel stuprum fuit sequutum & consummatum: secus verò alias: quia tunc mitius puniretur, & sic pœna arbitraria: ita probat textus valdè notabilis in leg. 1. §. final. ff. de Extraordinariis criminibus, cujus verba sunt: Aut mulierem puellamve interpellaverit, quidve impudicitia gratia fecerit, domum probeverit, pretiumve, quo is persuaderet, dederit, perfecto flagitio, punitur capite, imperfecto, in insulam deportatur, & idem probat lex 7. tit. 10. lib. 4.

Fori legum; si verò hoc delictum committatur contra aliam mulierem non conjugatam, nec honestam, tunc imponetur pœna arbitraria, modo sequatur & consummetur delictum, modo non: argumento prædictorum jurum. Item adde quod etiam ille, qui misit prædictum lenonem vel intercessorem alicui honestæ mulieri, committit crimen injuriarum, licet delictum attentatum non sequatur, & punitur extra ordinem iudicis arbitrio: argumento textus in dicta leg. 1. §. final. ff. de extraordinariis criminibus. textus in leg. 1. §. Omnem. ff. de Injur. textus in leg. Sed est questio. §. final. eodem tit. text. in leg. Attentari, eodem tit. textus in leg. Item apud Liabeonem. §. Si quis virgines, eodem tit. textus in §. Injuriar. in fin. Institut. eodem tit. textus in leg. 5. tit. 9. part. 7. ¶ Nota igitur pœnam lenocinii contra committentem vel inducentem mulierem nuptam, ut adulterium committat: nam si adulterium fuerit perpetratum perfectè & consummatè, punitur pœna mortis; sin minus pœna arbitraria punitur: de consuetudine tamen hujus Regni lenones, vel lenæ, flagellantur cum mitra, ut tradit Avend. in cap. Prætorum, partit. 2. cap. 16. num. 15. Jul. Clar. in Practica Criminali. §. fin. quest. 68. num. 23. ¶

75 Postremò & finaliter quæro: Si mulier conjugata habet filium ex adulterio, de quo ipsa est bene certa, maritus autem hoc ignorat & tractat eum ut filium, & ei tendit bona sua relinquere prout patris est officium, quid faciet talis mulier in conscientia? In quo articulo breviter & resolutivè dico, quòd in casu dubio quando mulier adultera hoc non potest cognoscere, quia constante matrimonio promiscuè & sine maximo intervallo habuit accessum cum marito & cum adultero, filius natus præsumitur esse mariti, & non alterius: unde tam in conscientia, quam in iustitia mulier est secuta, argumento text. in leg. Miles. §. Defuncto, in fin. ff. de Adulter. ubi expressè habetur, quòd filius natus constante matrimonio ex muliere conjugata præsumitur esse legitimus: dato casu quòd probetur illo tempore esse adulteram, cujus verba sùnt: *Cum possit & illa adultera esse, & impubes defunctum patrem habuisse, & ad hoc notant & commendant ibi Angel. de Perus. & alii DD. & illum textum ad hoc reputat singularem & unicum idem Angel. in leg. Septima mense. ff. de Statu hominum, reputat etiam singularem & unicum Bald. in leg. Si matrè, column. 1. num. 2. Cod. de Suis & legitimis hered. notat etiam & commendat idem Bald. in l. Filium definimus, lectione 1. col. 2. in fin. ff. de His qui sunt sui vel alieni juri. idem Bald. in leg. Si vitinis. Cod. de Nupt. idem Bald. in Rubric. Cod. de Probat. col. fin. idem Bald. in leg. 2. Cod. de Commun. servo*

TEXT. LXXXIII.

manumis. idem Bald. in leg. 1. Cod. Qui accusar. non possunt, column. 11. num. 52. Paul. de Castr. in leg. 3. ff. de Liber. & posthum. col. 2. num. 3. Abbas Panorm. in cap. penult. column. 2. num. 7. de Adulter. & ibi Bala. & communiter alii DD. idem Abbas in cap. Per tuas, col. 1. in fin. de Probat. idem Abbas in cap. Transmissa, column. 2. num. 9. Qui filii sint legitimi, Hippolyt. de Marsil. in leg. 1. §. Ad quest. penult. column. 1. num. 20. de Question. Palac. Rubeus in sua Repetitione, cap. Per vestras, de Donation. inter virum & uxorem, fol. 35. column. 2. num. 12. Pro qua sententia & conclusionem facit text. notabilis in leg. 9. tit. 14. part. 3. Si verò talis mulier bene est certa, quòd filius est natus ex adulterio, tunc si potest sine periculo hoc filio revelare, faciat, & inducat eum, ut ingrediatur Ordinem Fratrum Mendicantium, & ibi profiteatur, ut marito non possit succedere, vel si remaneat in saculo, quòd repudiet hæreditatem: si verò non audet hoc revelare, vel dato quòd fecit, nec potuit eum ad hoc inducere, tunc si haberet bona, ex quibus satisfacere possit, debet tantum dare & restituere aliis filiis vel hæredibus abintestato, vel eis, quibus verisimiliter sciret, quòd relinqueret, si illum filium putativum non haberet: & si id verisimiliter non posset scire nec cognoscere, illud det & restituat pauperibus pro eo, à quo bona illa sunt ablata: si verò non audet hoc revelare propter periculum homicidii, nec habet bona, ex quibus satisfacere possit, tunc coneratur & pœniteat, & erit secuta in conscientia, cum aliud facere non potest: nam cum ex una parte sit damnum honorum, ex alia grave periculum personæ, debet eligere minus damnum, argumento text. in cap. Nervi, & eap. Duo, distinctione 13. cum similibus. Et in expresso istam sententiam, & resolutionem probat textus in genere, in cap. officii, de Pœnit. & remiss. ubi textus loquitur in isto casu, & dicit quòd mulierj debet injungi competens satisfactio per discretum Sacerdotem: & argumento illius textus, & aliorum jurum tenent & declarant ibi Innocent. Hostiens. Joann. Andr. Anton. de Butric. Abbas Panorm. Cardinal. Ancharan. Collectar. & communiter DD. Ancharan. notat in Regula possessor malæ fidei, de Regul. jur. column. 13. numer. 22. Summa Sylvestrina in parte Adulterium, quest. 1. Summa Angel. in parte Adulterium quest. 4. & istam quæstionem movet Bartol. in leg. Filium eum definimus, de His qui sunt sui vel alieni juris, in fin. & dicit quòd contigit in quadam Regina,

Quando se probare, que algun testigo depuso falsamente contra alguna persona, ò personas en alguna cosa criminal, en la qual si no se averiguase su dicho ser falso, aquel, ò aquellos contra quien depuso, merescia pena de muerte, ò otra pena corporal; que al testigo, averiguandose como fue falso, le sea dada la misma pena en su persona, y bienes, como se le debiera dar à aquel, ò à aquellos contra quien depuso, seyendo su dicho verdadero, caso que en aquellos contra quienes depuso no se execute la tal pena, pues por él no quedó de darsela. Lo qual mandamos que se guarde, y execute en todos los delitos, de qualquier calidad que sean: en las otras cosas criminales, y civiles mandamos, que contra los testigos que depusieren falsamente, se guarden, y executen las leyes de nuestros Reynos, que sobre ello disponen.

Id est:

Cum probatum fuerit, testem aliquem falsò deposuisse adversus aliquem ad aliquos in causa criminali, in qua nisi certò apparuisset depositionem illius esse falsam, ille aut illi, adversus quos deposuit, merebantur mortis pœnam, aut aliam corporalem punitionem, testi falsò manifestè deprehensò irrogetur eadem pœna in persona & bonis, quæ ab ipso delatis, depositione ipsius vera existente, irrogari debuisset, quamvis in illos, adversus quos deposuit, ejusmodi pœna non fuerit irrogata, quando quidem per ipsum non stetit quin in illos ipse irrogaret. Quod præcipimus, ut servetur & fiat in omnibus delictis cujuscumque qualitatis, In aliis causis tum criminalibus, tum civilibus præcipimus, ut contra testes, qui deposuerunt, serventur & impleantur leges nostrorum Regnorum ea de re disponentes.

COMMENTARI I

In Legem LXXXIII.

finale.

SUMMARIUM.

1 Falsitas est delictum publicum quod committitur, quando quis scienter, & dolosè mutat substantiam veritatis in præjudicium alterius.

2 Quando & quibus casibus committitur falsitas,

Ppp 3

- 3 & quæ sit pœna ejus?
- 4 Quæ sit pœna fabricantis falsam monetam?
- 5 Si quis fabricavit falsam monetam, seu tonderit, vel raserit, vel diminuerit, qua pœna puniatur?
- 6 Expendens falsam monetam, licet non fecerit eam, qua pœna puniatur?
- 7 Quæ sit pœna ejus qui fabricavit scripturam falsam?
- 8 Testis qui falsum testimonium dixerit in causa civili, vel criminali, qua pœna puniatur?
- 9 Ille qui dixit falsum testimonium contra alium in causa hæresis, qua pœna puniatur?
- 10 Testis qui dixerit falsum testimonium in causa adulterii, qualiter puniatur?
- 11 Judex qui dolo, pretio, vel malitia, injustè aliquem condemnavit, qualiter puniatur?
- 12 Quando quis dolosè mutat sibi nomen in præjudicium alterius, qualiter puniatur?
- 13 Quando quis mensuras publicè signatas, mutaverit, vel corruerit, qua pœna puniatur?
- 14 Regulariter quæ sit pœna falsi?
- 15 An in hoc delicto falsitatis admittatur appellatio?
- 16 Si judex, tabellio, vel testis dicat, & affirmet se fecisse falsitatem, an talis confessio probet in præjudicium tertii, quando non fuit facta in plenario judicio?
- 17 Insignia Doctoraliæ & eorum significatio.
- 18 Duodecim privilegia Doctoratus.
- 19 Doctor qui per viginti annos legerit, efficitur jubilatus, & illustris, sicut ille qui clarissimo sanguine fuerit natus.

NOta dispositionem hujus legis, pro cujus perfecta intelligentia, & declaratione dico, quod falsitas est delictum publicum quod committitur, quando quis scienter & dolosè mutat substantiam veritatis in præjudicium alterius: text. est in l. Quid sit falsum, & quasi per totum, ff. ad legem Corneliam, de Fals. text. in leg. 1. & per totum, Cod. eod. tit. text. in Authent. de Instrumentorum cautela & fide, vers. 1. collat. 6. cujus verba sunt: Nihil est aliud falsitas nisi veritatis mutatio, text. in leg. 1. & per tot. tit. 7. part. 7. Circa quod duo principaliter sunt videnda. Primum est, quando, & quibus casibus, committatur falsitas. Secundum est, quæ sit pœna ejus?

3 Quoad primum dico quod primò committitur falsitas quando quis fabricat falsam monetam Regis, vel Principis non recognoscens superiorem. Quo casu propter gravitatem criminis alteratur, & aggravatur pœna: quia de jure antiquo ff. liber homo damnabatur ad bestias, servus verò puniebatur pœna mortis; text.

est in leg. Quicumque, ff. ad legem Corneliam, de Fals. cujus verba sunt: Quicumque nummos aureos partim raserint, partim tinxerint, vel finxerint, siquidem liberi sunt, ad bestias dari: si servi, supremo supplicio affici debent. Hodie tamen de jure novo Codicis, modò reus delinquens sit liber, modò servus, punitur pœna mortis ignis & publicè concrematur, & omnia bona ejus confiscantur: & hoc casu dicitur committere crimen læsæ majestatis: textus est formalis & expressus, qui quotidie practicatur in leg. 2. Cod. de Falsa moneta. Item etiam eadem pœna puniuntur socii, qui scienter præstiterunt favorem, auxilium, vel consilium principalibus delinquentibus. Item etiam eadem pœna puniuntur qui domum propriam, vel fundum ad hoc delictum committendum præstiterunt. Item etiam si domus, vel fundus in qua talis moneta falsa fabricatur sit aliena, confiscatur, etiamsi dominus ejus sit ignorans, dum tamen sit propè ipsam domum vel locum ubi fit & non valdè longè, ubi verisimiliter potuit ignorare & non providere, dum tamen sit masculus & major ætate 14. annor. secùs verò si talis domus, fundus, vel locus sit alicujus mulieris viduæ, vel minoris: quia tunc non confiscatur, text. est in leg. 1. Cod. de Falsa moneta, & idem expressè disponit lex penult. & final. tit. 7. part. 7. & lex 7. tit. 12. lib. 4. For. leg.

4 Item adde quod ille qui non fabricavit falsam monetam, sed tantùm tonderit, raserit, vel diminuerit monetam in aliquo, mediante aliquo artificio, de jure antiquo puniebatur eadem pœna, scilicet, damnationis ad bestias: text. est in dict. 1. Quicumque, ff. ad leg. Corneliam, de Falsis, ex quo videtur quod hodie puniatur pœna mortis, & concremationis, argumento textus in dict. leg. 2. Cod. de Falsa moneta; sed teneas contrarium, imò quod talis tondens, radens, vel diminuens monetam, non puniatur pœna mortis & concremationis, sed tantùm pœna damnationis ad bestias: & cum illa non sit in usu, erit ad Galeras, vel arbitraria: nec illa pœna corrigitur isto casu, quia textus in dict. leg. 2. Cod. de Falsa moneta, solum loquitur in Fabricante, in quo consideratur majus delictum: unde illa lex & ejus pœna tamquam odiosa non est extendenda: & in expresso ita tenet Bartol. in dict. leg. Quicumque, ff. ad leg. Corneliam, de Falsis, Glossa ordinaria & ibi Cynus, Salycet. & communiter DD. in dict. leg. 2. Cod. de Falsa moneta. Gloss. etiam ordinaria & communiter DD. in cap. 4. de Jurejur. Hippolyt. in leg. Qui falsam, ff. ad leg. Corneliam, de Falsis, num. 99. & idem disponit lex penult. tit. 7. part. 7. Hodie tamen videtur quod debeat imponi pœna mortis &

confiscationis bonorum, per pragmaticam hujus Regni, fol. 112. lib. Pragmaticarum: quæ ad litteram disponit, quod si quis fecerit, tonderit, raserit, vel diminuerit monetam, teneatur pœna mortis & confiscationis bonorum: nec obstat si dicas quod illa pragmatica loquitur in illa moneta aurea, vel argentea, quæ ibi noviter inducitur, & mandatur fieri: quia eadem ratione extenditur ad aliam quamlibet monetam quæ postea fiat: & istud est quod sentio.

5 Item adde quod expendens falsam monetam punitur eadem pœna, licet non fecerit: ita probat textus in leg. Cornelia, vers. eadem leg. ff. ad leg. Corneliam, de Falsis, cujus verba sunt: Eadem lege exprimitur, nequis nummos stanneos, plumbeos, emere, vendere, dolo malo vellet, & ibi notant Bartol. & communiter DD. Confirmatur, quia ille qui utitur instrumento falso, punitur sicut ille qui fecit, textus est in leg. 2. Cod. de Fide instrument. text. in leg. Si falsum, Cod. ad leg. Corneliam, de Falsis, & in expresso ita tenet Ang. de Malefic. in part. Falsar. col. 2. vers. Quæro, & ibi ejus Additionator: tenent etiam DD. præcipuè Anania in cap. ad Falsariorum, de Crimine falsi. Hippolyt. de Marsil. in leg. Qui falsam monetam, ff. ad leg. Corneliam, de Falsis, num. 64. quod tamen intellige quando scienter expendit prædictam monetam, non verò aliàs: ita probant prædicta jura, & determinant prædict. DD. ubi supra. Unum tamen est quod ille qui habet & possidet prædictam monetam excusatur si doceat, & ostendat illum à quo eam habuit, licet contra possidentem sit aliqua suspicio: ita probat textus in leg. Majorem, Cod. ad leg. Corneliam, de Falsis, per quem ita tenent Cyn. Jacob. Burr. Ang. de Perus. & communiter DD. ibi: Abbas & alli DD. in cap. 4. de Jurejur. Anania & communiter DD. in cap. ad Falsariorum, de Crimine falsitatis. Hippolyt. de Marsil. in dict. 1. Qui falsam monetam, ff. ad leg. Corneliam, de Falsis, col. 11. nam. 97.

6 Secundò committit quis falsitatem quando fecit, vel scripsit scripturam falsam, vel quando aliquam partem ejus delevit; text. est in leg. 1. §. Qui rationibus, ff. ad leg. Corneliam, de Falsis, text. in leg. Paulus, eod. tit. cum pluribus aliis ejusdem tituli, text. in leg. Si falsos codicillos, in leg. Qui veluti, eod. tit. cum similibus. Quod intellige quando talis scriptura aliquam fidem plenam, vel semiplenam, vel indicium faciebat: secùs si nullam: ita Bart. in dict. leg. Qui rationibus, & ibi DD. & tenet Glossa ordinaria, & communiter DD. in leg. Domus, & hoc casu si talem falsitatem commisit in aliqua scriptura Regis, vel Papæ, punitur pœna mortis: si verò falsitatem commisit in alia scriptura, tunc si est tabellio debet amputari sibi manus dextera, &

amittit officium, cum remaneat infamis: si verò sit alia privata persona, incurrit pœnam falsi regularem & ordinariam, quæ est deportatio, & omnium bonorum publicatio, de qua latius & generaliter infra dicemus: text. est in l. 6. tit. 7. part. 7. text. in leg. fin. tit. 19. part. 3. text. in leg. 1. tit. 12. lib. 4. Fori legum, & attende quod hoc casu non videtur imponi in aliquo pœna confiscationis bonorum: & confirmari potest ista pœna de jure communi per textum in Authent. de Mandatis Principum, §. Coges, collat. 3. ubi exactor publicus pecuniæ, si scribit se minus accepisse quàm accepit, punitur hac pœna amputationis manus. Item etiam confirmatur ex antiqua lege in Lombardia, quæ dicebat manum incidendam tabellioni conficienti falsum instrumentum: de qua meminit Glos. in Authent. Sed novo jure, Cod. de Servis fugit. Item adde quod etiam ille qui utitur instrumento falso committit crimen falsi: text. est in leg. 2. Cod. de Fide instrumentor. in hoc tamen est maxima differentia, quod ille qui fabricavit instrumentum falsum, indistinctè tenetur pœna falsi, licet non utatur eo: vel si utatur & desistat, tamen ille, qui non fecit nec fabricavit, sed tantùm usus est eo in judicio, si desistat ante sententiam definitivam, excusatur: textus est singularis in leg. Si falsos codicillos, Cod. ad leg. Corneliam, de Falsis: & ibi Glossa ordinaria & communiter DD. ille tamen qui semel desistit ab illo instrumento quod arguebatur falsum, non potest amplius eo uti, etiam in alio judicio: textus est singularis & unicus in leg. 3. Cod. de Fide instrumentor. & ibi reputat singularem & unicum Bald. & alii DD.

7 Tertio committit quis falsitatem, quando productus in testem in aliqua causa civili, vel criminali, dixit testimonium falsum, text. est in leg. 1. ff. ad leg. Corneliam, de Falsis, text. in leg. Cornelia, §. Pœna legis Corneliæ, eodem tit. text. in leg. Eos, eodem tit. quo casu si dixit falsum testimonium in causa criminali & capitali contra innocentem, punitur pœna mortis, vel eadem pœna qua reus teneretur, si contra eum verè probaretur delictum: textus est in leg. 1. §. Præterea, ff. ad leg. Corneliam, de siccar. ibi: Quivè falsum testimonium dolo malo dixerit, quo quis publico judicio rei capitalis damnaretur, & ibi ad hoc notant & commendant Glos. ordinaria, Bart. Ang. Hippolyt. & communiter DD. & reputat ibi mirabilem Alberic. & illum textum ad hoc reputat singularem Bald. in cap. 1. §. Injuria, col. fin. & quæst. de Pace juramento firmando in usibus feudorum, idem Bald. in leg. Præbyter, col. 2. num. 10. de Episcopis, & Clericis, idem Bald. in leg. Jusjurandi, col. 2. Cod. de Rebus creditis, idem Bald. in l. Data opera, col. 6. num.